

Znanstveni skup
Balkanska društva u promjenama – upotreba historijskih mitova,
Sarajevo, 7. - 9. studenog 2002.

U organizaciji Instituta za istoriju iz Sarajeva i Odsjeka za istočnoeuropske i orijentalne studije iz Osla (The Department of East European and Oriental Studies at the University of Oslo) održana je međunarodna konferencija o historiji, transformaciji historije u mitski prikaz i upotrebi mitologizirane historije u političke svrhe pod naslovom *Balkanska društva u promjenama – upotreba historijskih mitova (Balkan Societies in Change – The Use of Historical Myths)*. Spomenuta konferencija je dio projekta šire suradnje ove dvije akademske institucije u okviru *Norveškog suradničkog programa sa jugoistočnom Europom*. Cijeli projekat financira Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

Na konferenciji su sudjelovala 22 znanstvenika iz devet različitih zemalja: Norveške, Njemačke, Austrije, Turske, Bugarske, Cipra, Jugoslavije, Bosne i Hercegovine i Sjedinjenih Američkih Država.

Cilj ove konferencije bio je analiziranje upotrebe historijskih mitova u različite svrhe u društvima jugoistočne Europe. Osnovni motiv za održavanje ove konferencije nalazi se u činjenici da smo svi dugo vremena svjedoci destruktivne politizacije historije na Balkanu, a posljedice toga su teško pogodile Bosnu i Hercegovinu u posljednja dva desetljeća. S jedne strane, historičari koji su se približili središtima političke moći postali su stvaraoci mitova o jasno definiranim projektima, za što su od strane aktualnih političara nagrađivani, a s druge strane, pojavili su se historičari koji kritiziraju one koji stvaraju mitove, ali su u svojim kritikama postali i sami stvaraoci drugih mitova. U toj utrci malo je ostalo prostora za istinske istraživače povijesti.

Konferencija je prezentirala putem seriozno urađenih priloga tri glavna mitološka sklopa raširena među balkanskim narodima, a to su: *mit o vlastitoj samoniklosti i samobitnosti* (“šui generis”); *mit o predziđu* (“ante murale”) i *mit o vlastitoj starosti* (“antiquitas”). Polazeći od činjenice da se na Balkanu argumenti koje iznose historičari koriste u političkom i javnom životu u puno širem opsegu nego što je to slučaj u Zapadnoj Europi, mada je Zapad vrlo često producirao određene mitske iskaze koji su bili inspiracija stvaraocima mitova na Balkanu i operirajući

jednostavnim kategorijama, mitovi izgledaju kao neosporna istina. Namjera konferencije bila je pokazati da su mitski iskazi suprotni znanstvenom radu, mada su najčešće konstruirani na temelju povijesnih dokumenata.

Uvodno izlaganje pod naslovom *Ocjenjivanje uloge historijskih mitova u modernom društvu* održao je **Pål Kolsto**, voditelj cijelog projekta ispred Odsjeka za istočnoeuropske i orijentalne studije Univerziteta u Oslu. Situira jući problematiku na nedavnu prošlost na Balkanu, ocijenio je ulogu mitova u suvremenim događanjima. Drugi vrlo zaslužni historičar za organizaciju ove međunarodne konferencije bio je **Husnija Kamberović** s temom "Turci", i "kmetovi" – *komparativna istraživanja socijalnih odnosa i mitova u nacionalnim ideologijama*. Ostala izlaganja tematski su bila podijeljena na ona što govore o stvaranju ili mijenjanju mitova, zatim o mitovima s religioznom podlogom i o bosanskim mitovima.

Teme referata bile su izuzetno zanimljive i sezale su duboko u prošlost, kao npr. referat **Ive Žanića** o pet stoljeća jedne ideologijske metafore, od 1519. do 2001., i simboličnom identitetu u trokutu "Raskrižje – Predziđe – Most", a evoluciju i ulogu tri kompleksa mitova u srpskoj akademskoj i općoj javnosti u zadnjih deset godina uspješno je prezentirala **Ana Antić**. O makedonskim mitovima starodrevnog nacionalnog kontinuiteta opservaciju je iznio **Ulf Brunnbauer**. Izlaganje **Ive Golštajna** o značenju i razvoju mitologema "Drina kao granica" potaklo je zanimljivu diskusiju.

Grupa referata koji su doticali religiju kao sastavnicu mitova odnosila se na modele ideološkog isključivanja s akcentom na riječima kao oružjem u arsenalima različitih konfesionalnih "vremena" kršćanstva (**Dubravko Lovrenović**); o odnosu Kosova, Miloševića i Srpske pravoslavne crkve u trokutu "mit – mučenici – razaranje" (**Blaire M. Harms**); zatim o religijskom diskursu proizvodnje mitova na Balkanu 1948.-2000. (**Vjekoslav Perica**) i na kraju osvrt na nepokolebljivost i otpadništvo, odnosno kako su vjerske konverzije prezentirane u srpskoj historiografiji (**Bojan Aleksov**).

Bugarski historičari: **Evelina Kelbecbeva**, **Albena Hranova**, **Magdalena Elchinova** i **Nonka Bogomilova** zaokupile su pozornost slušatelja izlažući o upotrebi i zloupotrebi bugarske historije; o falsifikatima u bugarskoj historiografiji; o bugarskom slučaju ponosa i predrasuda; o mitovima i redefiniranju odnosa u etničkim diskursima, uzimajući primjere makedoskog i bugarskog slučaja, i o nezaobilaznoj temi "Božji izabrani" narod i karizmatične vođe.

Turski historičari: **Biray Kirli**, **Bülent Bilmez** i **Yilmaz Çolak** (Cyprus) na iste ili slične teme govorili su o mitovima i graditeljima mitova u turskoj historiografiji. U ovoj grupi sudjelovali su referenti: **Safet Bandžović** na temu balkanizacije historije i mitskom "krugu turske magije" i **Zoran Terzić** o varijacijama u historijskim

narativima na polju likovne umjetnosti za vrijeme raspada Jugoslavije – na relaciji između sudbine i slučajnosti.

Osobitu pozornost imala su izlaganja u skupini "*Bosanski mitovi*". **Srećko M. Džaja** pregledno je analizirao mitološka viđenja bosanske povijesti, koja korespondiraju političkoj praksi, tipološki svrstani u dva tipa: tip reconquiste i tip marginalizacije, iz čega Džaja zaključuje da je rješenje u dijalogu kao obliku mišljenja i prakse. Također, po značenju, zanimljivosti i aktualnosti je referat **Damira Agičića** "*Bosna je ...naša*", u kojem autor govori o mitovima o državnosti, nacionalnom identitetu i pripadnosti Bosne, kako su prikazani u hrvatskim i bosanskim udžbenicima. **Jon Kværne** je na kraju analizirao dva autora - Mustafu Imamovića i Envera Imamovića, odnosno njihova djela *Historiju Bošnjaka* i *Korijeni Bosne i bosanstva*. Ova tri referata u skupini "bosanskih mitova" potakla su diskusiju u kojoj se polemiziralo o terminološkim odrednicama pojmova "*bosanskohercegovačka*" i "*bošnjačka historiografija*".

Organizatori su odlučili nastaviti ovaj projekat, svakako s autorima za koje je vladao najveći interes, ali, prvo su bili svjesni potrebe publiciranja rezultata s održane konferencije. Dogovorene su dvije knjige: jedna na jezicima autora (očekuje se u rujnu 2003.), a jedna, na engleskom (u travnju 2004.). Ove dvije publikacije sa zanimljivim istraživanjima obradovat će povjesničare ne samo bosanskohercegovačkog već i jugoistočnoeuropskog prostora. ■

Vera Katz